

Una gran crònica sobre la Girona del Barroc

La Catalunya del Barroc des de Girona

La Crònica de Jeroni de Real (1626-1683)

Estudi i transcripció de Joan Busquets Dalmau

Pròleg de Joaquim Nadal i Farreras

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2 vol., 1994

Joan Busquets i Dalmau, rector del Seminari Major Interdiocesà de Catalunya, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya, doctor en història per la Universitat Autònoma de Barcelona, ens ofereix, en aquests dos volums, l'edició de la seva tesi doctoral, una monografia molt acurada i de gran volada sobre la Catalunya i la Girona del barroc vista a través de l'edició anotada de la *Crònica* que escrigué Jeroni de Real (1592-1683), jurat en cap de la ciutat de Girona.

El contingut

En el primer volum, de més de 600 pàgines, hi ha l'estudi biblio-biogràfic de Jeroni de Real, el teixit de relacions personals amb altres famílies gironines. Després s'investiga la *Crònica* a la llum de la historiografia de l'època. En haver-nos arribat més d'una còpia del manuscrit, l'autor traça la història i la filiació de cada còdex amb la comparació de textos de les diverses transcripcions. Un altre apartat és l'estudi del manuscrit com a document històric amb un capítol dedicat a explicar la llengua del seu autor que escriu en una prosa planera, una mica castellanitzada, com correspon a la classe a la qual representava, amb un bon nombre de termes militars que apareixen escampats al llarg del text, fruit del gran nombre de referències bèl·liques narrades en aquests 50 anys d'esdeveniments ininterromputs.

Jeroni de Real, escriptor bilingüe, poeta ocasional i força dolent, va deixar escrites altres obres. A més d'estudiar profusament la que

avui ens ocupa, la posa en relació amb la resta de la seva producció, busca uns llocs comuns, una unitat d'estil i de pensament. També analitza la mentalitat del seu autor lligada a l'època del barroc. Bona part d'aquest primer volum és dedicat a l'estudi bibliogràfic de Jeroni de Real en relació amb la ciutat de Girona com a jurat en cap i testimoni de primera fila de diversos episodis històrics de la Catalunya de l'època, com ara la Guerra dels Segadors, la pesta de 1650 de la qual exagera els estralls, la presència de Joan d'Àustria a Catalunya i d'altres episodis menors de la vida quotidiana del país.

Joan Busquets, com a profund coneixedor de la història de l'església, revisa el paper de l'episcopat de Catalunya en l'època de la Contrareforma, l'església de Girona al segle XVII.

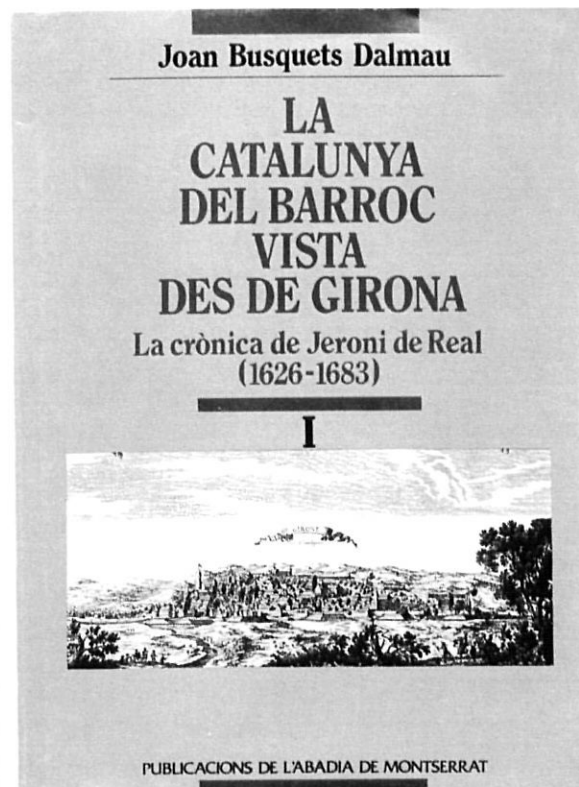
Tanca el primer volum una àmplia bibliografia amb les fonts documentals escrites, les impreses, la bibliografia consultada i citada.

A la Biblioteca Nacional de Madrid hi ha un volum de 239 folis, amb lletra del segle XIX, d'extractes de documents històrics de l'Arxiu Municipal de Girona, recull a cura de Celestino Pérez Pujol. Caldria veure, doncs, si hi surten documents d'aquest autor gironí, o bé, si hi ha notícies aprofitables de l'època de Real, que facin referència a Girona.

El segon volum dedicat, tot sencer, a la transcripció anotada de la *Crònica*, és dividit en dues parts. La sèrie dels dotze *assumptes*, com una mena de crítica i de propostes que fa al Govern central sobre Catalunya, i el dietari pròpiament dit. Els índexs toponomàstics a la fi del llibre són molt útils per cercar qualsevol personatge o esdeveniment que surt en l'estudi inicial i en el dietari.

El nostre autor

Jeroni de Real fa una literatura personal, compromesa amb el seu temps, com correspon a una persona de l'èlite gironina, de la classe dirigent, que té responsabilitats a la ciutat com a jurat en cap. Sabem ara, una mica més, de la seva vida, dels seus lligams familiars. Amb l'ajut d'un treball de Busquets posem una biografia, encara amb clars-obscurs, que ens parla d'un home culte, autor també d'una obra moral i política en castellà, *El cielo en la tierra* (1671), i d'altres obres avui perdudes, com ara uns *Advertiments a la ciutat de Girona*, un volum amb

recomanacions de caire moral. Real escriu una gran crònica en català, encara tenia confiança en la seva llengua, en la qual barreja documents oficials d'època, tot per deixar constància d'uns fets que ha viscut, d'unes preocupacions que l'afecten, com ara el divorci entre Catalunya i Espanya, les relacions Espanya-França, etc.

Del tot interessants són les seves idees polítiques, la seva justificació de la història, el seu catalanisme pactista. Joan Busquets destil·la tot un primer volum d'estudi fruit de l'atenta lectura de la crònica. De fet podem parlar de Jeroni de Real com d'un reformista, un home que projecta el seu ideari i escriu sentències morals com un Gracián casolà. Aquest manuscrit conegut per l'historiador anglès Elliott, i en canvi oblidat per Sanabre, permet fer-nos una idea de la visió d'un il·lustrat que viu, a cavall d'aquella Catalunya del segle XVII, els problemes de la monarquia espanyola i francesa que de retop afecten el nostre petit país, emparedat entre dues grans potències. A voltes la podem qualificar de crònica autobiogràfica perquè és testimoni fidel i pren part en molts dels successos descrits en un ordre cronològic.

Aquesta obra ens ha arribat copiada en diversos manuscrits catalans. N'hi ha un en castellà que va dirigit a la cort, en una clara operació propagandística i justificativa per donar a conèixer certs episodis catalans com ara la Guerra dels Segadors, la revolta de 1640, etc. Interessava exportar i que fos coneguda la problemàtica catalana arreu d'Espanya. Joan Busquets estudia les particularitats de cada còdex i n'assenyala virtuts i defectes. Edita el volum conservat a Girona perquè és el més complet.

La crònica. La visió d'una època complexa

La Girona i la Catalunya del barroc (1626-1680) tenen ara un altre testimoni d'excepció perquè aquest material, encara que havia estat espigolat per diversos historiadors, romaníu manuscrit i inèdit. D'altra banda, seríem miops si només trobéssim entre les seves pàgines referències locals i fora de lloc. Qualsevol lector pot trobar en aquesta prosa de dietari diver-

sos registres: els locals, problemes catalans, temes hispànics i de política internacional. La seva aportació l'hem de situar en aquest món de la dietarística i de les cròniques del segle XVII que interessen els historiadors, els antropòlegs, els homes de lletres, per la seva riquesa i amplitud de registres. Penso ara en els treballs coetanis de Saconomina, Jeroni Pujades, Parets, etc. També trobem moltes notes esparses sobre el funcionament i els ambients de la vida quotidiana; molt interessants per arrodonir amb color d'època la Girona del segle XVII.

A nivell local, Real mostra preocupació per la sequera, les inundacions, pel govern de la ciutat i la vida municipal. Malda per la creació de monts de pietat, promou l'Hospital de la Misericòrdia, descriu el miracle de les mosques lligat al culte de Sant Narcís. Jeroni de Real, que seguia molt de prop la redacció dels manuals d'acords del govern municipal, ens narra les visites de les personalitats que vénen a la ciutat, les pregàries i les processons, mirall de la pietat barroca, la pedagogia dels jesuïtes, les entrades dels virreis que eren rebuts amb balls i homenatges carregats d'aspectes lúdics. També s'interessa per la demografia i demana que hi hagi, per damunt de tot, una base religiosa i ètica en tot comportament humà.

Buscant altres horitzons hi ha al llarg d'aquest dietari la problemàtica de

la independència de Portugal, que tan cara ens és als catalans, la Guerra dels Segadors, les conseqüències del Tractat dels Pirineus, molts detalls de la família Fontanella, que va jugar un paper molt important en la diplomàcia de l'època. D'aquesta Catalunya, sempre a punt per fer guerra o per patir-ne les conseqüències, hi ha tot de referències a les actituds salvatges, als comportaments arbitraris de la soldadesca, els excessos que feien arreu. Als problemes inherents de qualsevol guerra, hi hem d'afegir, dones, la presència dels «tèrcios», l'actitud temorenca o plena de còlera del poble, poc avesada a aquest tipus d'experiències i de contactes.

En aquesta visió de la Catalunya barroca el nom d'Espanya, esmentat centenars de vegades, ens remet a una simple expressió geogràfica. Jeroni de Real se sent català, però no antiespanyol. La Guerra dels Segadors a Girona, la correspondència de Pau Claris i la nostra ciutat, la relació de Joan d'Àustria amb Catalunya, són altres temes que m'interessava destacar.

La llengua

Un altre aspecte important de la *Crònica* és el tractament que hi té la llengua. Jeroni de Real usa i abusa, en la segona meitat del segle XVII, de nombrosos castellanismes per trufar la seva prosa comunicativa i didàctica: «*derribar, panyos, comato, puestos, regositjo, cabos, sussiedad, aziendas, palar* (pelear), *truecos, estragos, reso, desatinos, alvarots, sima, colina, sosiego, assientos*», etc. També són interessants per a l'estudi de les interferències lingüístiques les còpies que sovintegen de documents, cartes i informes en castellà intercalats enmig de la crònica. Les nostres autoritats tenien més familiaritat de la que ens pensem en l'ús i en la comprensió escrita de tots els textos oficials que arribaven de part dels virreis i de la cort de Madrid. Algunes vegades apareixen (pàg. 205) lletres en francès traduïdes directament i de forma maldestra al català.

La prosa sàvia i humanística de Gerònim Capmany i de Montaplau, noble de Girona, que escriu el prefaci a la *Crònica* de Real amb una acumulació de

Joan Busquets Dalmau

LA CATALUNYA DEL BARROC VISTA DES DE GIRONA

La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)

II

BIBLIOTECA
ABAT
OLIBA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

fonts, cites i referències clàssiques, impressionat, és una altra aportació al llibre que no podem desdenyar, una prova més d'aquest registre barroc i culte del qual estem tan mancats.

En un altre apartat del llibre (pàg. 471 i s.) quan Busquets analitza l'episcopat català de l'època de la Contrareforma, durant la Revolta Catalana, quan jutja el paper de l'església de Girona al segle XVII són d'agrair les observacions que fa sobre la catalanitat dels bisbes i la incidència del clergat i la religió entre la societat catalana, en un moment històric que l'església i la predicació tenien molta repercussió social i política.

A tall de recapitulació

En aquest llibre es veu el profund coneixement que té Joan Busquets de la història de Catalunya, realitat aquesta que li permet anotar profusament cada passatge. El didacticisme que sura en tot el primer volum fa que el llibre, en

molts capítols, esdevingui un manual a l'ús, una visió planera i assequible, posada al dia, de molts aspectes del nostre passat, sovint encara mal il·luminat. Afegim-hi una altra virtut. La seva condició de capellà i d'home d'església l'ha dut a investigar com pocs els arxius eclesiàstics, a valorar les actituds teològiques i espirituals de Jeroni de Real, de tota una època amarada de religiositat. Penso que aquesta dimensió hauria passat per alt a qualsevol *homme de lettres* sense una educació teològica profunda, incapaç de penetrar en el magisteri dels pares de l'església o del misticisme castellà d'època que s'infiltra entre les concepcions religioses del nostre autor.

El binomi cultura profana-cultura religiosa ajuda a perfilar una visió inèdita dels bisbes abans, enfront i després de la Revolta Catalana. És d'agrair també aquesta l'exploració de la cultura popular, de les parròquies i convents gironins, les personalitats contrastades dels diferents bisbes, sense perdre de vista la situació del

Rosselló, un veí incòmode que tants maldecaps causava a les autoritats gironines per la seva proximitat geogràfica.

Posats a fer-li algun retret amable i a demanar-li més i més, m'hagués agradat que s'haguessin estudiat amb profunditat els lligams intel·lectuals entre el *Resumen historial... de la ciudad de Gerona* del blanenc Roig i Jalpí, i els capítols de Real on ens parla del naixement de Girona. Roig i Jalpí fou contemporani de Real, ambdós eren amics i es coneixien.

A la Biblioteca Nacional de Madrid hi ha un volum de Fr. Gaspar Roig i Jalpí del segle XVII, *Noticias de Cataluña* que encara ningú no ha analitzat. Potser tots dos beuen en llocs comuns quan edificuen la història mítica de Girona. Si més no és un treball a fer. Penso, però, que Busquets n'ha pagat amb escreix amb l'edició d'aquesta peça cabdal per entendre millor el nostre segle XVII.

Pep Vila

NOVETAT

A cura de Josep Clara, Pere Cornellà, Francesc Marina i Antoni Simon

EPISTOLARI DE JAUME VICENS

Quadrens del Cercle
10

L'obra historiogràfica de Jaume Vicens i Vives, gironí universal, és redactada seguint unes regles acadèmiques. En les cartes, en canvi, es diuen les coses d'una manera espontània i natural. En aquest llibre s'apleguen les que va adreçar a personalitats de la vida cultural catalana com

Miquel Batllori,
Aureli Escarré,
Josep Ferrater Mora,
Josep Fontana,
Emili Giralt,
Joan Mercader,
Lluís Pericot,
Carles Riba,
Santiago Sobrequés,
Ferran Soldevila,
Eduard Valentí
i d'altres.

Edita:
Cercle d'Estudis Històrics
i Socials de Girona

Distribueix:
L'Estaquírot